"Ik ben een tropenkind
met duizend vragen
in mijn borst"

Tip Marugg: Weekendpelgrimage herdrukt

Een man en zijn eiland

Toen [redacted] Geert Lubberhuizen begin dit jaar, nog net voor zijn pensionering als directeur van De Bezige Bij op de Nederlandse Antillen was om hier te adviseren over de oprichting van een eigen uitgeverij, sprak hij met Tip Marugg. Deze zegde hem toe zijn nieuwe roman, die kennelijk al een paar jaar bijna af is, op te sturen. Lubberhuizen op zijn beurt beloofde de herdruk van Weekendpelgrimage. Deze ligt sinds kort in de boekhandel. We zien nu dus uit naar de nieuwe roman. [redacted]

In feite herhaalt de geschiedenis zich: in 1966 kreeg Weekendpelgrimage een herdruk, waarna de tweede roman, In de straten van Tepalka, verscheen. Na deze herdruk zal de derde roman verschijnen. Wanneer komt de tweede roman, die ook al lang niet meer verkrijgbaar is, weer op de markt ?

De vermelding voor in Weekendpelgrimage dat deze uitgave de derde druk betreft, is niet helemaal juist. Het is de derde druk bij De Bezige Bij, maar ervoor was ze reeds in de Antilliaanse Cahiers, jrg. I, nr. 4 en jrg. II, nrs. 1 en 2 verschenen; in februari 1957 was de roman dus volledig gepubliceerd, waarna in 1958 de eerste zelfstandige uitgave volgde. Na de tweede druk van 1966 verscheen Weekendpelgrimage nog in 1975 als nr. 35 van de serie Bulkboeken van Theo en Patty Knippenberg, wat de roman nog niet tot de meest gedrukte maar wel tot de roman met de grootste oplage gemaakt heeft. Maar ook in Bulkboekvorm was de roman al enkele jaren niet meer verkrijgbaar, zodat de herdruk van De Bezige Bij zeer welkom is.

Weekendpelgrimage behoort tot de zeer veel gelezen boeken op de Nederlandse Antillen. Dr. Johan Hartog publiceerde in Cultureel Mozaïek van de Nederlandse Antillen de Amigoe-enquête van 7 april 1975 waarin de literatuurlijsten van het eindexamen bij het M.I.L. werden geanalyseerd. Daarin was Tip Marugg met Weekendpelgrimage een goede derde na Boeli van Leeuwen en Cola Debrot. We kunnen aannemen dat het ook nu nog veel (verplicht) gelezen wordt.

Roy Edwards vertaalde het boek in het Engels, waarna het werd uitgegeven door Hutchinson, London. Daarmee komt Weekendpelgrimage met Debrot: Mijn zuster de negerin (in het Engels) en Boeli van Leeuwen: De rots der struikeling (in het Spaans) bij het geringe aantal Antilliaanse boeken dat in een wereldtaal vertaald werd.

Aan een herdruk van een zo belangrijk boek kan niet voorbij gegaan worden, zeker omdat het zolang niet verkrijgbaar was, maar veroorzaakt wel de moeilijkheid wat er over zo'n bekend boek dat al zo vaak en zo uitvoerig besproken en geanalyseerd is, nog voor nieuws gezegd kan worden. Want Weekendpelgrimage is nauwelijks een controversieel boek te noemen. Degenen die erover geschreven hebben, zijn het in grote lijnen volkomen met elkaar eens. Cola Debrot plaatste het in Literature of the Netherlands Antilles en in Cultureel Mozaïek tussen het overige Antilliaanse werk; Smit en Heuvel vergeleken het in Autonoom met

Maruggs poëzie; Jos de Roo gaf in Antilliaans Literair Logboek een uitvoerige structurele analyse en ook Andries van der Wal en freek van Wel bespraken het, hoewel kort, in Met eigen stem.

Alcohol als vorm van religie...

De voorkaft van de 'derde druk' vermeldt naast schrijversnaam en titel "De roman over een in dronkenschap doorgebrachte zaterdagavond en zondagmorgen", wat als de weergave van de inhoud in zijn meest beknopte vorm beschouwd kan worden. Een ik-figuur trekt er op zaterdagavond op uit en giet in allerlei bars grote hoeveelheden alcohol door zijn keelgat, waarna hij om drie uur in de nacht in een regenbui van de weg afraakt en met zijn auto vastzit in de modder.

In zijn dronkenmanshallucinaties gaat dan zijn leven in flarden door zijn hoofd. Hij maakt als het ware de rekening op van zijn leven en zijn positie op zijn geboorte-eiland, en vraagt zich af wat te doen. Hoewel hij weet dat hij andere mogelijkheden heeft: hij kan het eiland verlaten, want hij heeft de ticket al in zijn zak voor Canada, hij speelt ook met de gedachte aan zelfmoord, 'kiest' hij toch voor terugkeer naar het gewone leven, maandagmorgen op kantoor.

In het woord 'pelgrimage' zit een religieuze notie: de pelgrim is bedevaartganger, zoeker naar devotie, maar ook het element van op weg zijn en, volgens Van Dale, vreemdeling zijn. In een interview met Hans J. Vaders in Beurs- en Nieuwsberichten van 21 juni 1979 zei Marugg, dat een mens alcohol nodig heeft om het leven leefbaar te maken en om te kunnen functioneren:"Wanneer ik mijzelf wil zijn, is drinken één van de onderdelen van mijn menszijn..." Voor Marugg lijkt drinken een vorm van religie, zoals ook het "Oude Testament druipt van de sterke middelen, en dit om de andere bladzijde...", wat Marugg in hetzelfde interwiew zegt. In zijn poëzie schreef hij in'Twee kwatrijnen' :

"Schoon gelijk een schutblad
betrad ik 't kronkelig pad
dat voerde naar Boven:
de kroeg was nog open."

De beeldspraak 'kronkelig pad' en Boven met een hoofdletter is duidelijk religieus geïnspireerd. Let op de dubbele punt na Boven; het pad voert naar Boven want de kroeg is nog open. De kroeg vervangt aldus de hemel.

Maar na de dronkenschap moet de mens weer terug -de roes biedt slechts tijdelijk een oplossing - naar de alledaagsheid en dus vervreemding van zichzelf, van zijn menszijn. Deze devotie moet dus telkens herhaald worden.

Met nadruk wil ik erop wijzen dat de in het boek door de 'ik' beschreven tocht niet zijn eerste is. De pelgrim doet dit elk weekend, en hij gaat dus kennelijk elke maandag weer de realiteit tegemoet:"Als ik vanavond dronken had kunnen worden op dezelfde manier als al die andere zaterdagavonden, dan zou alles anders zijn verlopen. Ik zou tegen twee uur in de nacht naar huis zijn gegaan

of gebracht, de ganse zondag mijn roes hebben uitgeslapen en maandagmorgen weer prompt om acht uur op mijn werk zijn verschenen."

In dit verband wil ik wat meer aandacht besteden aan de cyclische, herhalende bouw van het boek.

De vicieuze cirkel van de drank...

In hoofdstuk XVII zegt de ik-figuur over zichzelf: "Mijn drang naar zelfvernietiging is niet alleen onafscheidelijk verbonden met mijn diepste wezen, maar gaat ook innig samen met de plaats waar ik woon, de plaats waar ik ben opgegroeid."Zijn permanente pessimisme en de duurzame droefheid stellen hem voor de vraag: "hoe het eiland te aanvaarden, hoe het eiland mij te doen aanvaarden?" In zijn jeugd had de 'ik' wel enige mooie momenten, maar dat is nu allemaal zo lang geleden en hij vecht met al zijn krachten om bij zichzelf een besef van verwantschap met deze plaats te vinden of te hervinden, maar "mijn sombere eenzaamheid was eeuwig en erfelijk, het verloren paradijs voor altijd verloren." Daarom wordt 'ik' onverschillig en zegt: "Het enige dat ik uit deze periode heb overgehouden, is een formidabele capaciteit voor alcohol."

In het eerste gedeelte van hetzelfde hoofdstuk XVII zegt 'ik' over het drinken, dat een opkomende dronkenschap uit drie fasen bestaat. Eerst krijg je iets wilds in de ogen en de drang om dingen kapot te slaan. Uit deze fase moet je zo gauw mogelijk zien te geraken. "Hierna bereik je een andere fase. Je gang is dan niet zeker meer en je ogen beginnen de dingen anders te zien,niet onduidelijk, maar anders. Je begint nieuwe kleuren te ontdekken en je fantasie begint op volle toeren te draaien. Voor een schrijver of dichter is dit de beste toestand om te schrijven, lijkt mij. Dat zal ook wel de reden zijn waarom je zo dikwijls leest dat dichters en andere artiesten aan de drank verslaafd zijn. ... Deze heerlijke fase van de dronkenschap is moeilijk te bestendigen. Als je in deze toestand te veel drinkt, gaat ze weg, drink je te weinig dan verdwijnt zij ook. De grote kunst bestaat hierin dat je net genoeg moet drinken om deze gesteldheid te bewaren. Dat lukt nooit." Of je wordt weer nuchter, òf je gaat door met drinken en komt in de derde fase, de echte dronkenschap, waarover de 'ik' zegt: "Wanneer ik dronken ben pleeg ik altijd zelfmoord. Wanneer ik dronken ben, word ik vreemdeling; ik voel dan dat ik niet thuis hoor in de kring of op de plaats waar ik mij bevind. Wanneer ik dronken ben, voel ik altijd een ontzettend gemis, komt altijd weer dezelfde hevige drang naar ontvluchting terug en probeer ik altijd een plaats te vinden waar ik veilig zal zijn. Daarom pleeg ik altijd zelfmoord op zaterdagavond."

Hiermee is de vicieuze cirkel compleet. Uit een drang tot zelfvernietiging komt de behoefte aan drank voort, uit de dronkenschap de behoefte aan zelfvernietiging. Nuchter en dronken, beide keren wil hij zichzelf te gronde richten; alleen in de tussenfase is er een gevoel van geluk voor de pelgrim.

Cyclische structuur...

Deze vicieuze cirkel lijkt onmogelijk doorbroken te kunnen worden. Ook de structuur van het boek suggereert dat heel sterk door zijn geslotenheid. Voortdurend worden dezelfde elementen herhaald en gespiegeld. Dat geldt voor alinea's,

hoofdstukken en nog ruimer, het begin en einde van de gehele roman. Van elk van de drie geef ik een of enkele voorbeelden.

"Wat ben ik geworden ? Ik zit ergens op een kantoor en schrijf stompzinnige artikeltjes over onnozele onderwerpen waar niemand erg in geïnteresseerd is. Wat doe ik in mijn vrije tijd ? Ik rijd rond in mijn wagen, duizendmaal door dezelfde straten van dezelfde stad. Ik ga naar de bioscoop. Ik lees boeken. Soms speel ik poker. Meestal drink ik. Dat is alles. Ik verdien mijn salaris met het schrijven van idiote artikelen en in mijn vrije tijd rijd ik rond, ga ik naar de bioscoop, lees ik boeken, speel ik poker en drink ik. Wat ik in de toekomst worden zal ? Iemand die zijn brood verdient met het schrijven van idiote artikelen en zijn vrije tijd verprutst met rondrijden, bioscoop, boeken, poker en drinken." Dit soort herhalingen komt in diverse alinea's voor en ook heel wat hoofdstukken beginnen en eindigen op nagenoeg dezelfde wijze.

Van de 23 hoofdstukken staat het twaalfde centraal, niet alleen rekenkundig, maar ook inhoudelijk. Het begint met "Een neger stort niet gauw zijn hart uit. En zeker niet voor een blanke uit de stad." De 'ik' is op jacht geweest met zijn vrienden en luistert daarna naar de oude Chu, die 'zijn hart uitstort', in welk gesprek naast de verhouding blank-zwart, platteland-stad, verleden-heden, de negercultuur de centrale gedachte is:" Hetgeen door de ouderen als een waardevol bezit angstvallig werd bewaard voor hun nageslacht, wil de nieuwe generatie zo snel mogelijk vergeten, en in het tijdperk van een paar decennia gaat een oud inheems cultuurbezit voor immer verloren." Rond dit centrale hoofdstuk zijn een aantal andere gegroepeerd.

Het boek kent twee zeer korte hoofdstukken. Hoofdstuk IX voor dit netgenoemde midden van het boek over de dood: "de duistere zang van de duistere dood?" ; hoofdstuk XXII net voor het eind over Canada. Zoals bekend de twee 'mogelijkheden' van de ik-figuur die hij niet zal 'kiezen.' Beide hoofdstukken staan in de vraagvorm. Een duidelijk voorbeeld van spiegeling. De 'ik' heeft de mogelijkheid naar Canada te gaan, tegen de Amerikaanse toeristen in hoofdstuk III zegt hij dat hij net uit Canada komt.

Vroeger heeft de ik-figuur één echte correspondentievriend gekend. Over hem wordt verteld aan het begin van het boek, hoofdstuk II; na het midden vertelt 'ik' over zijn enige echte negervriend, Mario.

Hotel Continental, hoofdstuk III, met zijn afwijzen van de buitenlandse toerist, wordt gespiegeld in Hotel Miramar , hoofdstuk XV, waar de toerist aanvaard wordt. De Do Re Mi Bar met zijn zwart-blank probleem in het algemeen vindt zijn tegenhanger in de ABC Bar waar de 'ik' zijn eigen positie in deze weergeeft. Hoofdstuk VII over het onaangetaste eiland spiegelt in hoofdstuk XVIII over hetzelfde eiland dat nu geen eiland meer is.

Twee keer wordt een sexueel contact met een vertegenwoordigster van de zwarte bevolkingsgroep beschreven. In de eerste helft is het de 'inwijding' in het plantagehuis door de zwarte jaja; in de tweede het avontuurtje in de grot met

Altagracia. Beide hebben verwijdering tot gevolg. De jaja noemt hem voortaan altijd 'meneer', wat sociaal afstand schept; Altagracia weet zich gebruikt em sluit elk contact daarna af door niet meer met hem te willen praten, en uit het hele boek blijkt hoe belangrijk gesprekken zijn voor de pelgrim.

Een volledige analyse van dit herhalende structuurprincipe zou een lange opsomming vergen. Ik wil er nog slechts één noemen: het eerste en laatste hoofdstuk beginnen op identieke wijze: " Mijn hoofd ligt op het stuur. Het is er met een harde slag tegenaan gekomen, maar ik voel geen pijn. Ik hoor alleen maar dat ene alles overheersende geluid, dat zoemen en gonzen, alsof zich een reusachtig insekt in de wagen bevindt." Dit is het voorbeeld van de gesloten structuur in zijn ruimste verband.

De positie van de pelgrim...

Aan het eind regent het niet meer en ziet de 'ik' dat hij stilstaat voor een enorme indju-boom, symbool voor het oude Curacao, die om zijn 'folkloristische' waarde bij de wegaanleg bewaard is gebleven. Na alle gesprekken met vrienden, vriendinnen, de doodgraver en de oude Chu, zijn eigen spiegelbeeld in de Droefheidbar, spreekt hij nu met deze eeuwenoude boom. "Want dit is geen gewone boom. Het is een boom met een onzichtbare macht en die spreekt tot hen die hem kunnen verstaan". Wat zou hij mij kunnen vertellen ?

Een veronderstelde vraag- en antwoordspel begint in twee keer drieën. Zou de boom praten over een verloren eiland en zijn mensen. Of zou de boom mij toeroepen:"Wat zoek je hier ? Je hoort niet thuis op dit eiland." Of: "Je bent een vriend en je bent thuis." Zou de boom 'ik' kunnen horen wanneer hij spreekt ? "Wat zou ik hem te vertellen hebben? Van de dingen van het eiland die ik haat?... Of zou ik hem vertellen van de dingen waarvan ik houd ? ... Of zou ik hem vertellen van de dingen waarover ik in twijfel verkeer en zelf niet weet of ik ervan houd of ze haat?.... Van het gevoel van overeenstemming dat mij naar een uitheemse volksgroep dringt. Van de roep van mijn eigen hart die mij deze richting verbiedt. Van de gesloten, aparte negerwetenschap, die ondoordringbaar blijft voor niet-negers. Van de plaats die ik zelf tussen dit alles inneem ?"

Net voor hij de motor van zijn auto weer op gang brengt om naar huis te gaan, dus aan het einde van zijn pelgrimage die voor de oude boom eindigde, schreeuwt hij de grootste vloek uit die hij kent, "maar of de vloek aan het adres van de indjuboom of aan mijn eigen adres is gericht, weet ik niet." Zijn pelgrimage eindigt in de droom in zelfmoord, in de werkelijkheid in een vloek.

Daarna rijdt de 'ik' naar een heuvel en ziet beneden zich de stad, en in de overgang tussen donker en licht concludeert hij: "Dit is mijn stad. Dit is mijn eiland. Sta ik alleen? Allen zijn wij een deel van een stad, een deel van een eiland, van een land, van de wereld."

Smit en Heuvel leggen in <u>Autonoom</u> veel nadruk op de 'afschuw van licht' die de 'ik' zou hebben. Dat blijkt inderdaad overduidelijk in <u>Weekendpelgrimage,</u>

maar daar staat een angst voor de beklemmende duisternis tegenover. De zelfmoord in de fantasie en het aanvaarden van het leven in de realiteit vinden beide tijdens de overgang van donker naar licht plaats. De doodgraver Chandi ervaart het ogenblik waarop de zon ondergaat, tussen licht en donker, als het gelukkigste moment. Dat wordt later overgenomen door de 'ik' als hij zegt dat met de ondergaande zon het moment van kennen en begrijpen gekomen is, "maar dit teer, wezenlijk ogenblik duurt te kort."

Tussen twee werelden...

De pelgrim kiest voor de hachelijke tussenpositie. In hoofdstuk XIX geeft de 'ik' drie keer zijn persoonlijke positie weer. In de spiegel ziet hij zichzelf: "Uiterlijk lijkt hij op een Europeaan. En toch als je hem goed bekijkt, weer niet. Zou hij hier op het eiland geboren zijn ? Maar dan waren zijn voorouders wel Europeanen. Daarom ziet hij er dus ~~zo~~ lamlendig en verdrietig uit. Hij leeft in een leegte. Eerst heeft hij natuurlijk geprobeerd zichzelf te verenigen met de Europese cultuur van zijn voorouders en toen dat niet lukte, met de negercultuur van het eiland waar hij geboren is. Ook dat is niet gelukt. Nu drijft hij tussen de twee in en leeft in een leegte. Arme drommel." Dit geval nu van hemzelf nu hij volwassen is, wordt voor in de roman gespiegeld in de wijze waarop de zwarte Curacaose jeugd hem vroeger zag: als een vuile rot-Europeaan, waarover hij tegelijkertijd trots was en zich schaamde. Hij is de blanke die als een van de weinigen de negerhut betreedt, maar die daarmee de ~~zijn~~ algemene positie van de groep waartoe hij hoort niet kan en ook niet wil wijzigen. Daarover spreekt het begin van de roman in hoofdstuk V: ...de oude protestantse geslachten van weleer, de plantage- en slavenhouders en kooplieden; hardvochtig, diep-christelijk, efficiënt. De oude geslachten die met ijzeren hand de scepter zwaaiden over groene hoven, zwarte slaven en witte landhuizen." Wat is er van deze oude families overgebleven? Een klein deel is her-Europeest door huwelijken met Europeanen; een groot deel is vernegerd door huwelijken met kleurlingen ; de rest, misschien het grootste gedeelte, sterft de langzame verrottingsdood van alle minderheidsgroepen die haar behoeding zoeken in haar verdwenen superioriteit.

De eerste twee mogelijkheden wijst 'ik' af. Herta, de vreemdelinge, het Europese meisje, is alleen vriendin met wie hij wil praten. Op de gedachte: "Je kunt trouwen met een lief meisje uit een van de beste families van het eiland", wil hij alleen maar vloeken. Met de eenvoudige Altagracia kan hij niet trouwen, zegt 'ik'. Blijft de 'ik' dan alleen de derde keuzemogelijkheid, de 'verrottingsdood', over ? Hij ontsnapt niet naar het buitenland, hij vlucht niet in de dood. Hij zal zijn eiland moeten aanvaarden en zijn positie daarop. Dan rest nog slechts de uitweg in de halfdronkenschap van de alcohol, nu hij zich niet wil identificeren met een groep op het eiland, maar een tussenpositie wil blijven innemen.

Alcohol en ondergang...

Jos de Roo concludeerde in Antilliaans Literair Logboek tot een andere mogelijkheid: "Het is de religie die de tijd stil kan doen staan, die de mens boven zichzelf kan heffen. Het is de kunst. Vroegen verschillende figuren in de roman de ik-figuur niet, hoever het met zijn roman stond? Weekendpelgrimage is het geworden, want de grenzen van de menselijke beperkingen tijd en ruimte kunnen in het romanschrijven doorbroken worden." Hiertegen heb ik bedenkingen. Over zijn journalistieke schrijfwerk spreekt 'ik' zeer relativerend; met de briefschrijverij vertelt hij leugens of wordt hij zelf bedrogen. De dokter in de eliteclub stelt de vraag naar de roman alleen, maar krijgt geen antwoord en noemt hem gekscherend de 'poëet'. De enige keer dat er positief over schrijven wordt gesproken is als 'ik' de ideale fase van de halfdronkenschap beschrijft:"Voor een schrijver of dichter is dit de beste toestand om te schrijven, lijkt mij." Maar deze passage is algemeen gesteld en veronderstellenderwijs (zie:lijkt mij), niet als de werkelijkheid voor de 'ik'. Het gaat eerder over dronkenschap dan schrijverschap. De ik-figuur vertelt dat hij de 'domme puberstreek begaan heeft een stel gedichten te schrijven' en te publiceren.. Sindsdien is hij gebrandmerkt als dichter, wat hij niet positief ervaart. En de avond voor hij de pelgrimage begon, heeft hij zijn"boekenkast opgeruimd en een hoop papieren verscheurd, waaronder enkele romans die ik in de loop der jaren ben begonnen te schrijven, maar nooit heb afgemaakt. Er was geen enkele bij die langer was dan dertig getikte vellen." "Eigenlijk jammer," denkt 'ik', "In dat geval zou ik iets hebben achtergelaten, iets dat misschien tot anderen zou spreken en hen zou raken. En nu ? Nu ik geen boek achterlaat ? Zal ik nu niemand raken ?" Ook hier is dus de kans op een uitweg gemist. Wat Tip Marugg lukt, Weekendpelgrimage schrijven, lukt de ik-figuur in het boek niet. Deze laatste is slechts een arme drommel tussen twee werelden. Hem rest slechts de alcohol en de langzame verrottingsdood van alle minderheidsgroepen...

Tip Marugg: Weekendpelgrimage
De Bezige Bij, Amsterdam, 1981
184 blzz.
I S B N 90 234 0181 6

Wim Rutgers
22 - 11 - 81